

KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Archiwalna pogadanka z dnia 16 maja 1993 r.

O. Kornelian Dende

Witam Was zaci Rodacy i miłe Rodaczki słowami: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus!

O. Kornelian Dende: Pragnę skierować Waszą uwagę na katechizm, a także na rolę, jaką pełnił i pełni dziś każdy katechizm w życiu Kościoła i w życiu religijnym chrześcijan. Pogadankę tytułuję więc: „Katechizm Kościoła Katolickiego”.

Co to jest katechizm i jak on powstał

Co to jest katechizm i jak on powstał? Każdy katolik miał w ręku katechizm w formie małej lub większej książeczki, w której były zawarte w pytaniach i odpowiedziach podstawowe prawdy wiary i moralności katolickiej. Jest to jakby elementarz wiary. Z niego uczyliśmy się podstawowych prawd o Bogu w Trójcy Świętej Jedynym, o odkupieniu dokonany przez Jezusa Chrystusa, o środkach odkupienia, czyli o modlitwie i sakramentach świętych i o Przykazaniach Bożych, czyli o tym, w co wierzyć i jak żyć, jak postępować, by osiągnąć zbawienie. Z katechizmu przygotowaliśmy się do spowiedzi i do godnego przyjmowania Komunii świętej. Z katechizmu nauczyliśmy się podstawowych modlitw, głównych prawd wiary. Poznaliśmy jakie są uczynki miłosierdzia, cnoty chrześcijańskie, w których mamy się ćwiczyć i jakie wady i grzechy, których mamy unikać...

Katechizm jako zbiór prawd wiary i zasad moralności sięga czasów apostoelskich. Już wtedy zaczęto używać czasownika greckiego „katechein” – co oznacza nauczać dokładnie tego, co dotyczy Jezusa. W tym znaczeniu znajdujemy słowo „katechein” w Dziejach Apostolskich (18, 25), gdzie jest mowa o zbawczych czynach Boga dokonanych w historii i w życiu Pana Jezusa. Apostołowie sami ułożyli zwarte formuły, czyli krótkie wyznanie wiary przedstawiające podstawowe prawdy wiary i moralności chrześcijańskiej. Katecheza apostoelska знаła wiele takich lapidarnych formuł, których ślady odnajdujemy w Ewangeliach, Dziejach Apostolskich i w Listach. Formuł takich nie nazywano jeszcze katechizmami, choć pełniły ich rolę.

Takim katechizmem był Skład Apostolski, czyli „Wierzę w Boga”. Rodzajem katechizmu było dzieło z I (pierwszego) wieku znane pod nazwą „Didache” czyli Nauka Dwunastu Apostołów. Po raz pierwszy słowo „katechizm” na oznaczenie skrótu prawd wiary, opracowanego w formie pytań i odpowiedzi, użyto dopiero w XIV (czternastym) wieku w Anglii.

Katechizm świętego Piotra Kanizjusza

Wynalazek druku sprawił, że wiek XVI (szesnasty) obfitował już w różne katechizmy, zwłaszcza po wystąpieniu Marcina Lutra. Jednym z pierwszych i najbardziej popularnych był katechizm świętego Piotra Kanizjusza, jezuita. Wydany był w trzech wersjach, jako Mały, Średni i Wielki. W ciągu 150 lat doczekał się on około 400 wydań drukiem, w tym również w Polsce. Znani protestanci, dr Drew i Kruger uważali, że święty Piotr Kanizjusz przez swe katechizmy wyrządzili reformacji Lutra największe szkody. Nazywano go „młotem na herezję”!

Święty Piotr Kanizjusz (1521-1597) odwiedził również Polskę. W Krakowie wygłosił łacińską mowę do profesorów Akademii i do duchowieństwa miasta. W szkołach krakowskich używano już wtedy katechizmu Kanizjusza. Święty był też w Łowiczu i poznał króla Zygmunta Augusta i wielu magnatów polskich na sejmie w Piotrkowie. Z pobytu tego wyniósł bardzo miłe wrażenia opisane w listach: „Dobra to i pocziwa ta natura polska, uchwyciła mnie za serce, nie mogę nie kochać Polaków, i nie pamiętać o nich przed Bogiem. Gdyby mi przełożeni pozwolili, zostałbym najchętniej w Polsce aż do śmierci”. Święty Piotr Kanizjusz, jako prowincjał na terenie Niemiec, skierował do nowicjatu w Rzymie naszego świętego Stanisława Kostkę i przygotował grunt pod sprowadzenie jezuitów do Polski. Sprowadził ich pierwszy do swojej diecezji na Warmii, na Mazurach, Sługa Boży Stanisław Hozjusz. On również wydał drukiem (1557) „Confessio fidei catholicae Christiana” – „Chrześcijańskie wyznanie wiary katolickiej”. Dzieło to, bardzo rozpowszechnione i popularne, zawiera przejrzysty i przekonujący zbiór całej nauki katolickiej. Dzieło to tłumaczono na kilkanaście języków i doczekało się przeszło trzydziestu wydań.

Dzisiejsze katechizmy

Z upływem czasu katechizm został poszerzony i był coraz lepiej opracowany, lecz w zasadzie pozostał nadal zbiorem podstawowych prawd wiary i zasad moralności. Po Soborze Watykańskim II (Drugim) wydawcy odstępają od dawnej formy pytań i odpowiedzi. Chodzi im głównie o przedstawienie jasne i przejrzyste nauki katolickiej a nie o samo mechaniczne wyuczenie się jej na pamięć bez głębszego zrozumienia samej treści. W obecnym zeświecczeniu i wielkim wpływie kultury materialnej rosły pokolenia katolików, które nie znały swej wiary, nie żyły według niej i często traciły prawdziwą wiarę katolicką, wracając praktycznie do pogaństwa.

W nowych katechizmach pojawiają się pytania dotyczące głównych problemów i najistotniejszych określeń prawd wiary. Są to pytania które zawsze niepokoiły człowieka odkąd pojawił się on na ziemi, a na które nauka nie daje odpowie; pytania o sens ludzkiego życia; skąd pochodzimy? Kim jesteśmy? Co mamy czynić, by nie żyć w rozpacz, bez nadziei? Dokąd idziemy? Jaki jest sens cierpienia, zła i śmierci, które istnieją nadal, choć dokonał się tak wielki postęp? Umieramy pośród cierpień, choć mamy pragnienie nieśmiertelności? Kto nas prowadzi przez życie? Co nas czeka po życiu ziemskim?

Katechizm uniwersalny

Prócz zwykłych katechizmów wydawanych przez diecezje lub episkopaty krajowe historia Kościoła znała katechizm uniwersalny dla użytku całego Kościoła katolickiego w świecie. Takie katechizmy pojawiają się na przełomie epok, w okresach wielkich kryzysów religijnych i moralnych w Kościele i świecie. Kościół daje w nich odpowiedź na zamieszanie w umysłach wiernych, odpiera rozsiewane błędy we wierze i nauce moralności. Kościół, jako troskliwa Matka, pragnie nas uchronić od zgorzeń, pragnie zaradzić ignorancji religijnej, która również jest groźna jak same błędy i herezje.

Dotąd w Kościele był tylko jeden taki katechizm uniwersalny. Powstał w czasach reformacji Lutra na polecenie Soboru Trydenckiego (1545-63). Jest to tak zwany Katechizm Rzymski, zwany także Katechizmem Trydenckim lub Katechizmem papieża Piusa V (Piątego) gdyż został wydany za jego pontyfikatu w 1566 roku. Opracowali go uczeni dominikańscy pod kierunkiem świętego Karola Boromeusza. Katechizm Rzymski był odpowiedzią na błędy zawarte w katechizmie Marcina Lutra. Pomyślany był jako podręcznik zasad wiary i moralności dla kaznodziejów i duszpasterzy. Przełożono go z łaciny na języki europejskie. Na podstawie tego właśnie katechizmu opracowano u nas w Stanach Zjednoczonych słynny Katechizm Baltimorski, zatwierdzony w 1885 roku przez kardynała Gibbons’a.

Nasze pokolenie otrzymało drugi katechizm uniwersalny – owoc Soboru Watykańskiego Drugiego.

Katechizm Kościoła Katolickiego

Z powodu zamieszania religijnego na przełomie naszego wieku Sobór Watykański II (Drugi) zajął się sprawą wiary i zadaniem Kościoła Katolickiego we współczesnym świecie, ale treść uchwał tego soboru nie jest dotąd dobrze znana wiernym i nie jest należycie wprowadzona w życie. Nadzwyczajny Synod Biskupów zebrany w Rzymie w 1985 roku, w dwudziestą rocznicę zakończenia tegoż Soboru, podjął decyzję opracowania nowego katechizmu uniwersalnego, drugiego z kolei. Pragnienie opracowania przejrzystego całej doktryny katolickiej w dziedzinie wiary i moralności dało się zresztą odczuć w całym Kościele. Toteż Papież Jan Paweł II w 1986 roku zlecił Komisji złożonej z 12 kardynałów i biskupów, z kardynałem Józefem Ratzingerem na czele, przygotowanie projektu Katechizmu. Prace Komisji wspierał ośmioosobowy Komitet Redakcyjny złożony z Biskupów oraz licznych specjalistów różnych dziedzin nauk kościelnych, a także Sekretariat złożony z pracowników Kongregacji Nauki Wiary. W różnych stadiach powstawania Katechizmu Komisja zasięgała zdania wielu teologów-naukowców.

Po czterech latach wyteżonej pracy Komisja rozesłała pierwszą wersję Katechizmu do przeszło tysiąca biskupów z różnych Konferencji Episkopatów narodowych. Mieli pół roku czasu do przeczytania, przemyślenia i zgłoszenia swych uwag. Biskupi odesłali do Rzymu swoje osobiste i zbiorowe uwagi i życzenia, w sumie 24.000 (dwadzieścia cztery tysiące) poprawek i uzupełnień.

Po sześciu latach Katechizm Kościoła Katolickiego był gotowy do zatwierdzenia. Uczynił to Papież Jan Paweł II (Drugi) dnia 11 października 1992 roku w trzydziestą rocznicę otwarcia Soboru Watykańskiego Drugiego.

Katechizm darem dla wszystkich

Nowy Katechizm jest darem Kościoła dla swych dzieci. Odwieczna Prawda Boże została w nim wyrażona językiem przystosowanym do potrzeb współczesnych. Katechizm będzie służył przede wszystkim pasterzom Kościoła, to jest biskupom i kapłanom, by wypełniali misję powierzoną im przez Chrystusa i głosili słowem i świadectwem życia „Dobrą Nowinę”. Zaś wszystkim wiernym pomoże w doskonałym ukochaniu i naśladowaniu Chrystusa.

Publikacja Katechizmu i jego tłumaczenia na główne języki świata jest jednym z najdonioślejszych wydarzeń najnowszej historii Kościoła na powitanie trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa.

Katechizmem tym interesują się nie tylko katolicy, ale również przedstawiciele innych wyznań chrześcijańskich, a nawet niechrześcijanie i ateści.

Katechizm w praktyczny sposób udostępni wielkie dzieło Soboru Watykańskiego II. Podaje on nam nieomylną naukę Kościoła, wyjaśnia życiowe tematy wiary i moralności chrześcijańskiej. Sztuka czytania jest dziś rozpowszechniona. W praktyce każdy światły katolik będzie mógł za pomocą tego katechizmu pogłębić znajomość wiary świętej i znajdzie w nim pomoc do życia chrześcijańskiego. Znane jest zdjęcie jak Ojciec Święty złożył w ręce młodej pary na drogę życia nowy Katechizm Kościoła Katolickiego. Biskupi wszystkich narodów będą mogli opracować na podstawie tego Katechizmu narodowe, lokalne katechizmy. Katechizm zostanie przetłumaczony na podstawowe języki świata. [...]

Katechizm Kościoła Katolickiego ukazuje jak wiara żywa jednoczy ludzi przy zachowaniu ich wielkiej różnorodności kulturalnej i narodowej. Jednoczy przy Bogu, Jezusie Chrystusie i Matce Najświętszej ludzi wszystkich ras pięciu kontynentów, mężczyzn i kobiety, dorosłych i młodych. Ta jedność nie niszczy różnorodności tylu ludów jednej rodziny ludzkiej. Pan Bóg przygotowuje dla całej rodziny ludzkiej mieszkanie w Królestwie niebieskim. Wszyscy przyczynimy się do tego upragnionego szczęścia, gdy podejmiemy dzieło nowej ewangelizacji w myśl zasady świętego Pawła, Apostoła Narodów:

„Jeden Bóg, jedna wiara, jeden chrzest” (Ef 4, 5).